

Boner protiv Ujedinjenog Kraljevstva

(br. 30/1993/435/504)

U predmetu Boner protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Evropski sud za ljudska prava, zasedajući shodno članu 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu "Konvencija") i odgovarajućim pravilima Poslovnika Suda A,63 kao veće koje čine sledeće sudije:

g. R. RISDAL (RYSSDAL), predsednik

g. R. MEKDONALD (MACDONALD)

g. J. DE MEJER (DE MEYER)

gđa E. PALM (PALM)

g. J. M. MORENILA (MORENILLA)

g. F. BIGI (BIGI)

Ser DŽON FRILEND (JOHN FREELAND)

g. A. B. BAKA (BAKA)

g. J. MAKARČIK (MAKARCZYK)

a uključujući i g. H. Petcolda (Petzold), vršioca dužnosti sekretara Suda, nakon većanja na zatvorenoj sednici 21. aprila i 21. septembra 1994. godine, izriče sledeću presudu, usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je Sudu uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija) 12. jula 1993, a 3. avgusta 1993. vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, (u daljem tekstu: Država) u tromesečnom periodu postavljenom u članu 32, stav 1 i član 47 Konvencije. Predmet je proistekao iz predstavke (br. 18711/91) protiv Ujedinjenog Kraljevstva, a predstavku je, po članu 25, Komisiji uložio britanski državljanin g. Antoni Boner (Anthony Boner) 4. aprila 1991. Komisija se u svom zahtevu pozvala na članove 44 i 48 i na izjavu kojom je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo obaveznu nadležnost Suda (čl. 46); u svom podnesku Država se pozvala na član 48. Cilj zahteva sastojao se u dobijanju

odluke o tome da li predmetne činjenice ukazuju na kršenje obaveza koje je tužena država preuzela po članu 6, stav 3 (c) Konvencije.

2. Odgovarajući na pitanje postavljeno shodno pravilu 33, stav 3 (d) Poslovnika Suda A, podnosilac predstavke izjavio je da želi da uzme učešće u postupku i imenovao svog advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

3. Dana 23. avgusta 1993, predsednik Suda je doneo odluku da je u interesu pravde da po ovom predmetu i po predmetu Maksvel protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 31/1993/426/505) sudi isto veće (pravilo 21, st. 6). U veće su ex officio ušli izabrani sudija britanskog državljanstva, Ser Džon Frilend (čl. 43 Konvencije), i g. R. Risdal, predsednik Suda (pravilo 21, st. 3 (b)). U prisustvu sekretara, predsednik je 25. avgusta 1993. žrebom izvukao imena ostalih sedam članova veća, koje su činili g. R. Mekdonald, g. J. De Mejer, gđa E. Palm, g. J. M. Morenila, g. F. Bigi, g. A. B. Baka i g. J. Makaržik, (čl. 43 in fine Konvencije i pravilo 21, st. 4).

4. Kao predsednik Veća (pravilo 21, st. 5) g. Risdal je, postupajući preko sekretara Suda, konsultovao predstavnika vlade Ujedinjenog Kraljevstva, delegata Komisije i advokata podnosioca predstavke o načinu vođenja postupka (pravila 37, st. 1 i 38). U skladu s nalogom izdatim na osnovu toga, sekretar Suda je primio 31. decembra 1993. podneske podnosioca predstavke, a podneske Države 10. januara 1994. Dana 5. aprila 1994. Država je dostavila odgovor na zahtev podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje u skladu sa članom 50 Konvencije. Sekretar Komisije je 15. aprila 1994. obavestio sekretara Suda da delegat Komisije neće podnositi pismene opservacije u vidu odgovora.

5. Shodno odluci predsednika, javna rasprava je održana u Sudu u Strazburu 18. aprila 1994. Prethodno je Sud održao pripremnu sednicu. Pred Sud su izišli:

(a) u ime Države: g. I. Kristi (Christie), iz Ministarstva inostranih poslova zastupnik, Lord Rodžer od Eriksferi (Rodger of Earlsferry), QC (član doma Lordova) g. R. Rid (Reed), advokat, g. I. Džamaison (Jamieson), g. A. Dikson (Dickson), savetnici,

(b) u ime Komisije g. L. Lukaides (Loucaides), delegat,

(c) u ime podnosioca predstavke gđa Rae (Rae), QC advokat, gđa A. M. Čisholm (Chisholm), advokat. Sud je saslušao argumente g. Lukaidesa, Lorda Rodžera i gđe Rae, kao i odgovore na svoja pitanja.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

6. Podnosilac predstavke, g. Entoni Boner je britanski državljanin rođen 1960. Živi u Glasgowu, Škotska. Tri maskirana čoveka, naoružana puškom su 14. decembra 1989. opljačkali poštu u mestu Glen Vilidž, Škotska. Tokom pljačke napali su tri službenika pošte i oštetili jedno vozilo. Nakon istrage, g. Boner i još dvojica su uhapšeni i zadržani u pritvoru. Podnosilac predstavke je optužen za oružanu pljačku i napad na druga lica, za namerno pričinjavanje štete i pucanje iz vatrenog oružja.

U periodu između 29. marta i 10. aprila 1990. suđeno mu je pred Višim sudom u Edinburgu.

7. Podnosiocu predstavke je obezbeđena pravna pomoć (advokat po službenoj dužnosti) za pripremu odbrane i zastupanje pred sudom.

8. Tokom suđenja svedok optužbe, gđa G. je ušla u sudnicu pre nego što je na nju bio red da svedoči i razgovarala s drugooptuženim, protiv koga je postupak obustavljen. Kada je sud pozvao gđu G. da dâ svoju izjavu, advokat odbrane je uložio prigovor zbog toga što je ona došla ranije u sudnicu. Sudija je odložio sednicu i naložio tužiocu da ispita ovaj slučaj i utvrdi da li je do istog došlo zbog nemarnosti i propusta pravosudnih organa. Tužilac je obavestio sudiju da nalazi ne ukazuju na propust ili odgovornost predstavnika pravosudnih organa. Advokat podnosioca predstavke nije osporio ovu izjavu tužilaštva. Šta više, on nije ukazao ni na šta čime bi dokazao da je njeno prisustvo u sudnici moglo da utiče na njen iskaz. Sudija je, shodno tome, zaključio da se ispitivanjem gđe G. ne može učiniti povreda postupka. Nalazeći da su zadovoljeni svi relevantni pravni uslovi (vidi dole stav 17), dozvolio je da gđa G. svedoči. Potom je advokat podnosioca predstavke imao priliku da unakrsno ispita gđu G. na okolnosti njenog prisustva u sudnici. U svom iskazu, gđa G. je rekla da je podnosilac predstavke bio kod nje kući veče pre oružane pljačke i da joj je pričao o planu da opljačka poštu. Sledećeg jutra on je otišao iz njene kuće i potom se vratio vrlo uznemiren noseći jednu kesu. Pored toga, puška i predmeti ukradeni iz pošte su nađeni u stanu podnosioca predstavke. Osim toga,

još jedan svedok je identifikovao g. Bonera kao jednog od pljačkaša, a izjavu gđe G. je potvrdila njena devetogodišnja ćerka.

9. Porota je donela osuđujuću presudu po svim tačkama optužnice. Uzimajući u obzir da je prethodno osuđivan više puta, sudija je g. Boneru izrekao kaznu od osam godina zatvora.

10. Podnosilac predstavke je 17. aprila 1990, preko svog advokata, podneo obaveštenje o svojoj nameri da uloži žalbu na presudu.

11. G. Boner je dao uputstvo novim advokatima na osnovu kojeg su oni zamolili drugog advokata za mišljenje o tome kakvi su izgledi da žalba uspe, kao i da sastavi žalbu. U svom mišljenju od 10. juna 1990. advokat je rekao da je, po njemu, jedini mogući osnov za žalbu pitanje "prihvatljivosti iskaza gđe G." i činjenica da je "sudija napravio propust time što je iskoristio svoje diskreciono pravo i dozvolio joj da bude prisutna u sudnici". Međutim, takođe je rekao da nema dovoljno informacija na osnovu kojih bi mogao da zasnuje svoje mišljenje ili da uobličići osnovanost žalbe. Obrazloživši to, on je sastavio žalbu po šest osnova, od kojih su se prva dva odnosila na odluku sudije da prihvati iskaz pomenutog svedoka. Pravni zastupnici su podneli najavu žalbe 13. juna 1990.

12. Sve do ovog momenta, sav posao su obavljali advokati po službenoj dužnosti koji su dodeljeni podnosiocu predstavke za prvostepeno suđenje. Zahtev za određivanje branioca po službenoj dužnosti za postupak po žalbi je podnet maja 1990. Škotski odbor za pravnu pomoć (u daljem tekstu: Odbor) je 25. jula 1990. tražio od podnosioca predstavke da dostavi mišljenje svog advokata o izgledima za uspeh u predmetu po žalbi. Podnosilac predstavke je dostavio Odboru mišljenje od 10. juna 1990, zajedno s dodatnim mišljenjem istog advokata od 6. septembra 1990. U ovom drugom mišljenju, advokat je ponovio da se žalba odnosi na pitanje da li je svedočenje gđe G. moglo biti prihvatljivo. Međutim, on je ponovio da ne raspolaže s dovoljnim brojem informacija na osnovu kojih bi mogao da proceni suštinu žalbe. "Žao mi je što nisam u mogućnosti da odgovorim na osnovno pitanje o ovom predmetu", zaključio je.

13. Advokati g. Bonera su 27. septembra 1990. u telefonskom razgovoru obavestili Odbor da izabrani advokat ne može da podrži zahtev za pravnu pomoć, kao ni žalbu; oni su se s ovim mišljenjem složili; pa, shodno tome ne mogu više da zastupaju podnosioca predstavke u ovom predmetu. Izjave koje su dali u telefonskom razgovoru su potom potvrdili u pismu Odboru od 2. novembra 1990.

14. Odbor je obavestio advokate g. Bonera da je zahtev za dodeljivanje pravne pomoći odbijen, zbog toga što je takav zahtev morao biti u skladu s relevantnim zakonom (vidi dole stav 26), da nije bilo dovoljno osnova za pokretanje žalbenog postupka, kao i da nije bilo razumnih razloga da mu se obezbedi pravna pomoć. U pismu od 11. decembra 1990. podnosiocu predstavke Odbor je dodao da ne postoji osnov za žalbu. Uprkos savetima advokata g. Boner je odlučio da ostane pri žalbi.

15. Podnosilac predstavke je bez ikakvog poznavanja postupka i bez ičije stručne pomoći izašao sâm pred Viši apelacioni sud u Edinburgu 24. januara 1991. Državu je zastupao pravobranilac. U zapisniku nije zabeleženo da je sud tražio od pravobranioca Države da se obrati sudu.

16. Apelacioni sud je razmatrao žalbu po dva osnova koja se odnose na davanje iskaza gđe G, i zaključio da je žalba neosnovana i da je sudija u ovom predmetu postupio pravilno. Pošto podnosilac predstavke nije obrazložio preostale tačke uložene žalbe, sud iste nije ni razmatrao. Međutim, sud je razmatrao druga pitanja koja je pokrenuo podnosilac predstavke i zaključio "da je jasno da nije bilo propusta u primeni prava u ovom predmetu". Žalba je jednoglasno odbijena.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Prisustvo svedoka u sudnici

17. Shodno škotskom zakonu, svedok koji je bio prisutan u sudnici bez dozvole sudije ili saglasnosti druge strane u postupku može da svedoči pod uslovom da "sud smatra da prisustvo svedoka u sudnici nije rezultat nemara ili namere da se poćini krivićno delo, i pod uslovom da vođenje postupka za vreme njegovog prisustva u sudnici neće uticati na davanje njegovog iskaza niti instruisati svedoka u njegovom iskazu, odnosno da se njegovim ispitivanjem neće učiniti povreda

postupka (odeljak 140 Zakona o krivičnom postupku Škotske iz 1975 (u daljem tekstu "Zakon iz 1975").

B. Žalba u krivičnom postupku

18. Dole navedeni podaci se odnose "samo na postupak" shodno kojem se suđenje vodi po optužnici pred sudijom i porotom.

19. Lice koje je u Škotskoj optuženo za krivično delo ima zakonom zagarantovano i automatsko pravo na žalbu (odeljak 228 (2) Zakona iz 1975). Takvo lice nema obavezu da traži dozvolu za pokretanje žalbenog postupka.

20. U žalbi svako lice ima pravo da traži od suda da preispita navodne propuste u sprovođenju postupka u kome je osuđeno (odeljak 228 (2) Zakona iz 1975). Zakon ne definiše "propust u sprovođenju postupka", ali taj izraz opisuje situacije kao na primer kada sudija da pogrešne smernice u postupku ili donese pogrešnu odluku o prihvatljivosti dokaza, ili ako se utvrdi povreda prirodne pravde. U svakoj žalbi potrebno je pismeno ukazati na prirodu navodnog propusta ili manjkavosti u sprovođenju postupka. Žalba se mora uložiti u roku od osam nedelja od dana izricanja presude (odeljak 233 (3) Zakona iz 1975).

21. O žalbi odlučuje veće od najmanje tri sudije. Na raspravi o žalbi, podnosilac predstavke ili njegov advokat, ako ga ima, daje predloge i dokaze na kojima zasniva svoju žalbu. Podnosioci žalbe koji nemaju pravnog zastupnika nemaju obavezu da se usmeno obraćaju sudu: međutim oni imaju pravo da pročitaju materijale koje su pripremili ili pribavili. Na suđenima za krivična dela državu uvek zastupa pravobranilac čija je dužnost da nastupa u interesu javnosti, da ne predlaže ili potvrđuje pogrešne ili nezakonite odluke. Shodno tome, on će se obratiti sudu samo na zahtev sudije ili ako je potrebno da ukaže na neko pitanje koje je relevantno za žalbeni postupak, bez obzira da li je isto povoljno ili ne za optužbu.

22. Sud ima pravo da odbije žalbu i da potvrdi presudu; da preinači presudu tako što će je izmeniti; ili da predmet vrati prvostepenom sudu radi ponovnog odlučivanja (vidi odeljak 254 Zakona iz 1975).

C. Pravno zastupanje podnosioca predstavke

23. Advokati u Škotskoj imaju javnu funkciju koja pretpostavlja više obaveza, između ostalog i obavezu da ne prihvataju instrukcije ili deluju u okolnostima ako je po njihovom stručnom mišljenju predmet očigledno neosnovan, čak i ako je klijent spreman da plati njihove usluge zastupanja.

U osnovi, ovo pravilo profesionalnog ponašanja je prihvaćeno s ciljem da advokati ne oduzimaju vreme sudu izlažući argumente za koje i sami znaju da nisu osnovani.

D. Pravna pomoć po žalbi u krivičnom postupku

24. Škotski odbor za pravnu pomoć je nezavisno telo koje upravlja institucijom pravne pomoći i čije članove bira Državni sekretar Škotske iz redova advokata s pravom zastupanja pred sudom, advokata koji nemaju pravo da nastupaju pred sudom i drugih uglednih lica koja imaju iskustva u radu sudova.

25. U slučaju osuđujuće presude, usluge advokata po službenoj dužnosti koji su pružali pravnu pomoć tokom suđenja po optužnici se mogu produžiti tako da isti pruže savet po pitanju žalbe. Pored toga, može se tražiti i mišljenje o osnovanosti žalbe od advokata koji je u tom predmetu zastupao stranku pred sudom. Prema posebnim odredbama zakona, besplatna pravna pomoć se može odobriti za pripremu obaveštenja o nameri da će lice podneti žalbu na presudu, i ako je potrebno za pribavljanje mišljenja advokata o izgledima takve žalbe, kao i za sastavljanje i podnošenje žalbe.

26. Ukoliko se traži pravna pomoć koja je izvan navedenih usluga, potrebno je da se advokat obrati Odboru za pravnu pomoć. On mora navesti da je spreman da učestvuje u žalbenom postupku kao i da pruži argumente u prilog osnovanosti žalbe kao i razloge zbog kojih veruje da su osnove za žalbu dovoljne i da je potrebno dodeliti besplatnu pravnu pomoć. Ovakav zahtev će se odobriti ako Odbor zaključi da podnosilac žalbe ispunjava finansijske uslove za dodelu besplatne pravne pomoći i da "postoje jasni osnovi za pokretanje žalbenog postupka, kao i da je opravdano u datim okolnostima da se istom obezbedi takva pravna pomoć" (Zakon o pravnoj pomoći iz 1986, odeljak 25 (2)).

27. Odbor donosi svoju odluku na osnovu dokumenata koja su mu dostavljena, a koja obično uključuju obaveštenje o žalbi, instrukcije koje je sudija (u tom predmetu) dao članovima porote i izveštaj sudije o predmetu. Odbor takođe uzima u obzir i mišljenje advokata.

28. Iako zakon ne predviđa formalno preispitivanje odluke, Odbor će, ako se to od njega traži ponovo razmotriti zahtev koji je odbijen. U tom slučaju zahtev se prosleđuje nezavisnom izvestiocu koji nije učestvovao u donošenju odluke Odbora i koji će izvestiti o osnovanosti zahteva. Inače, odluke Odbora podležu uobičajenom sudskom preispitivanju.

29. Ako podnosilac žalbe nastavi s postupkom bez pravnog zastupnika, a sud zaključi, prima facie, da je njegova žalba osnovana i da je u interesu pravde da ga zastupa advokat, rasprava se mora bez odlaganja odložiti, a sud će dati preporuku da se preispita odluka Odbora za dodele besplatne pravne pomoći.

30. Praksa suda po ovom pitanju je formalizovana nakon presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Granger protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 28. marta 1990. (Serija A br. 174), a na osnovu Uputstva o praksi koje je predsednik Vrhovnog suda (Lord Justice General) prosledio svim predsednicima i sekretarima Apelacionih sudova 4. decembra 1990.

"U svim slučajevima kada je odbijen zahtev za besplatnu pravnu pomoć podnosioca žalbe na presudu, a kad sud smatra da prima facie postoje opravdani i dovoljni osnovi za ulaganje žalbe i ako je u interesu pravde da podnosioca žalbe zastupa advokat, sud će raspravu odložiti i dati preporuku da se odluka o odbijanju besplatne pravne pomoći preispita."

31. Kada sud da takvu preporuku, besplatna pravna pomoć se automatski dodeljuje. U tom cilju, Pravilnik o radu Škotskog odbora za pravnu pomoć u stavu 6.12 kaže: "U tom slučaju Viši sud će se obratiti Odboru pismom koje će sadržati detaljne informacije o predmetu, kao i razloge za zahtev da se odluka o odbijanju besplatne pravne pomoći preispita. Ako se od nas traži da preispitamo odluku u takvim okolnostima, onda će zahtev biti automatski odobren i neće biti potrebe da isti razmatra izvestilac ili advokat Odbora, već će biti prosleđen pomoćniku direktora koji će preduzeti odgovarajuće mere."

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

32. G. Boner je podneo predstavku Komisiji 4. aprila 1991. Pozvao se na član 6, stav 3 Konvencije, tvrdeći da mu nije obezbeđena besplatna pravna pomoć.

33. Komisija je 9. decembra 1992. proglasila predstavku br. 18711/91 prihvatljivom. U svom izveštaju od 4. maja 1993. (čl. 31), Komisija je odlučila, sa sedamnaest glasova prema dva, da je došlo do kršenja člana 6, stav 3 (c) Konvencije. Kompletan tekst mišljenja Komisije i izdvojenog mišljenja iz izveštaja se može naći u aneksu na ovu presudu.

ZAVRŠNI PREDLOZI SUDU

34. Na raspravi 18. aprila 1993. podnosilac predstavke je predložio Sudu: "da zaključi da su podnosiocu predstavke povređena prava iz člana 6, stav 3 (c) i da bi mu trebalo odrediti pravično zadovoljenje u smislu člana 50 u iznosu koji Sud smatra odgovarajućim." Predstavnici Države su sa svoje strane tražili od suda da zaključi da nije bilo povrede prava po članu 6, stav 3 (c).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 6, STAV 3 (C) KONVENCIJE

35. Podnosilac predstavke koji je osuđen na osam godina zatvora se žalio da mu je uskraćeno pravo na besplatnu pravnu pomoć u žalbenom postupku protiv osuđujuće presude što je u suprotnosti sa članom 6, stav 3 (c) koji glasi: "3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava: (...) (c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju; (...)" Komisija je prihvatila ovaj argument, ali je isti Država osporila.

36. U članu 6, stav 2 (c) predviđena su dva uslova u pogledu prava optuženog na besplatnu pravnu pomoć. Prvi uslov "ako nema dovoljno sredstava da plati pravnu pomoć" u ovom slučaju nije sporan. Stoga, jedino o čemu Sud treba da odluči jeste da li "interesi pravde" zahtevaju da se podnosiocu predstavke odobri besplatna pravna pomoć.

37. S tim u vezi, Sud je ponovio da način na koji apelacioni i kasacioni sudovi treba da primenjuju član 6, stav 3 (c) zavisi od specifičnih odlika postupka u pitanju; mora se uzeti u obzir celokupan postupak pred nacionalnim sudovima, kao i uloga apelacionih i kasacionih sudova u toj zemlji (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Monel i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 2. marta 1987, Serija A br. 115, str. 22, st. 56).

38. Prema škotskom žalbenom postupku, sva lica imaju pravo na žalbu. Nije potrebno pribaviti nikakvu posebnu dozvolu u tom smislu (vidi gore stav 19). Vrhovni apelacioni sud ima široku nadležnost da odlučuje po žalbama (vidi gore stav 22). Postupak nije ograničen na specifične okolnosti; svaki slučaj navodne povrede pravde se može osporavati pred sudom (vidi gore stav 20). Takav postupak podrazumeva sudsku raspravu na kojoj je država zastupljena (vidi gore stav 21). Međutim, besplatna pravna pomoć se ne mora dodeliti svakom podnosiocu žalbe koji ispunjava finansijske uslove. Nezavisno telo (Škotski odbor za pravnu pomoć) odlučuje na osnovu podataka iz predmeta o tome da li postoji dovoljno osnova za pokretanje žalbenog postupka i da li je u interesu pravde da podnosilac žalbe bude zastupljen od strane branioca po službenoj dužnosti (vidi gore stavove 24 i 29)

39. Prema mišljenju podnosioca predstavke i Komisije, interesi pravde su nalagali da g. Boner ima besplatnu pravnu pomoć na raspravi po njegovoj žalbi 24. januara 1991. pred Vrhovnim apelacionim sudom. Pozvali su se na presudu u predmetu Granger kada je Sud utvrdio povredu prava po ovom osnovu i zaključili da postoji velika sličnost između predmeta Granger i ovog predmeta.

40. Predstavnici Države su tvrdili da postoji razlika između dva slučaja. Po njihovim argumentima, Apelacioni sud je u predmetu Granger, nakon što je saslušao predloge podnosioca predstavke odlučio da postoji suštinsko pitanje koje zahteva da bude dodatno razmotreno. Od pravobranioca se tražilo da dugačko i detaljno obrazloži argumente što podnosilac žalbe nije razumeo, pa i nije ni mogao da odgovori na njih. Po mišljenju države nijedna od ovih odlika se ne može naći u ovom predmetu. Predstavnici Države su takođe konstatovali da podnosilac predstavke nije bio u obavezi da se usmeno obrati Sudu, kao i da pravobranilac nije izneo svoje predloge.

Osim toga, g. Boner nije našao branioca koji bi bio voljan da ga zastupa zbog etičkih pravila koja nalažu da advokati ne nastupaju u ime podnosioca žalbe ako smatraju da ne postoje dovoljne osnove za pokretanje žalbenog postupka (vidi gore stav 23). Dalje, nakon presude u predmetu Granger usvojena je nova zaštitna mera. Upustvo o praksi koje je izdao predsednik Vrhovnog suda (Lord Justice General) 4. decembra 1990. uzeto skupa s praksom Škotskog odbora za pravnu pomoć (vidi gore stavove 30 i 31), predviđa da u predmetu po žalbi u kome nije odobrena besplatna pravna pomoć, takva pomoć se može automatski odobriti ako sud zaključi, *prima facie*, da je podnosilac žalbe pružio dovoljno dokaza o osnovanosti žalbe, kao i daje u interesu pravde da ga branilac zastupa pred sudom. Shodno tome, prema novom sistemu, od trenutka kada postane jasno da je podnosilac predstavke pružio takve dokaze, apelacioni sud je dužan da prekine raspravu i omogući podnosiocu žalbe da angažuje branioca, odnosno da dobije besplatnu pravnu pomoć. Na ovaj način onemogućava se ponavljanje nepravdičnosti kao što je utvrđeno u predmetu Granger.

41. Sud je konstatovao, na šta su ukazali i predstavnici države, da postoje razlike između ova dva predmeta. Pored toga, uvođenje nove prakse koja je povoljnija za podnosioca žalbe koji nema pravnog zastupnika predstavlja, bez sumnje, pozitivan pomak. Sa stručnog stanovišta, ovaj slučaj možda i nije bio posebno kompleksan. Ipak, potrebno je imati određeno iskustvo i veštinu da bi u žalbenom postupku osporili odluku prvostepenog suda (vidi gore stav 8). To što je g. Boner bio sposoban da razume osnove za žalbu, kao i to što branilac nije bio spreman da ga zastupa (vidi gore stav 40) ne menja činjenicu da bez stručne pomoći on nije mogao da se kompetentno obraća sudu, pa time ni da se efikasno se brani (vidi, *mutatis mutandi*, presudu u predmetu Pakeli protiv Nemačke od 25. aprila 1983, Serija A br. 64, str. 18, st. 38). Kao što je rečeno, Apelacioni sud je imao široku nadležnost da odbaci žalbu, a njegova odluka je bila konačna. Međutim, još je važnije to što je podnosilac predstavke bio osuđen na osam godina zatvora. Stoga je ovo pitanje za g. Bonera bilo od izuzetnog značaja.

42. Predstavnici države su smatrali da ukoliko bi Sud utvrdio povredu prava u ovom slučaju, to bi za posledicu moglo da ima ukidanje automatskog prava na žalbu, čime bi se umanjila prava lica kojima je izrečena presuda.

43. Zadatak suda nije da ukazuje na mere koje bi nacionalne sudske vlasti trebalo da preduzmu kako bi njihov sistem žalbenog postupka zadovoljio uslove iz člana 6. Zadatak Suda je samo da utvrdi da li sistem koji su nacionalne vlasti

primenile na ovaj predmet može da dovede do rezultata koji su, u predmetima po kojima on sudi, konsistentni s uslovima iz člana 6 (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Kvaranta protiv Švajcarske od 24. maja 1991, Serija A br. 205, str. 15, st. 30). Situaciji kao što je ova, koja povlači strogu kaznu, a u kojoj podnosilac žalbe brani samog sebe bez pravne pomoći pred najvišom instancom apelacionog suda nije u skladu s uslovima iz člana 6.

44. Imajući u vidu prirodu postupka, široka ovlašćenja višeg suda, ograničenu sposobnost podnosioca žalbe koji nema stručnu pravnu pomoć da iznese svoje argumente i, iznad svega, značaj predmeta s obzirom na visinu kazne, Sud smatra da su interesi pravde zahtevali da se podnosiocu žalbe dodeli advokat po službenoj dužnosti koji bi ga zastupao u postupku po žalbi.

U zaključku, povređen je stav 3 (c) člana 6.

II. PRIMENA ČLANA 50 KONVENCIJE

45. U članu 50 Konvencije se kaže: "Ako Sud nađe da je odluka ili mera koju je donela nadležna sudska vlast ili bilo koja druga vlast Visoke strane ugovornice u celosti ili delimično protivna obavezama koje proističu iz ... Konvencije, i ako unutrašnje pravo strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu za posledice ove odluke ili mere, Sud će, ako je potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci".

Shodno ovoj odredbi g. Boner je tražio odštetu na ime nematerijalne štete u iznosu koji Sud utvrdi. Prema predlogu podnosioca predstavke takva odšteta bi trebalo da bude " naknada za duševne bolove" zbog toga što mu nije odobrena besplatna pravna pomoć.

46. Sud se složio s Državom da je na ovaj način naneta nematerijalna šteta dovoljno nadoknađena odlukom da je prekršen član 6 Konvencije.

47. G. Boner je takođe tražio naknadu sudskih i drugih troškova koje je imao u postupku pred insitucijama Konvencije, a koje je procenio na 10.955.22 funti sterlinga. Predstavnik države se suprotstavio načinu na koji je podnosilac predstavke procenio ove troškove i izdatke i rekao da će prihvatiti iznos od ukupno 7.500,28 funti sterlinga (uključujući i porez na dodatu vrednost). Predstavnica

podnosioca predstavke je rekla da je dobila uputstva da ne insistira na ovom aspektu zahteva.

48. Sud je odlučio da se podnosiocu predstavke isplati potonji iznos, umanjen za 16.275.79 francuskih franaka koji su već isplaćeni na ime pravne pomoći.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. Smatra da je član 6, stav 3 (c) Konvencije povređen;

2. Smatra u pogledu zahteva za naknadu nematerijalne štete da ova presuda, sama po sebi, predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje shodno članu 50 Konvencije;

3. Smatra da tužena država treba da isplati podnosiocu predstavke na ime sudskih troškova i drugih izdataka iznos od 7.500,28 funti sterlinga (sedam hiljada petsto funti i dvadeset osam penija) umanjen za 16.275.79 francuskih franaka (šesnaest hiljada dve stotine sedamdeset pet francuskih franaka i sedamdeset devet santima) koji će biti pretvoreni u funte sterlinga po zvaničnom kursu koji je važio na dan izricanja ove presude;

4. Odbacuje ostale zahteve za pravično zadovoljenje.

Presuda je sastavljena na engleskom i francuskom, a izrečena je na javnoj raspravi u Sudu,

Strazbur, dana 28. oktobra 1994.

Rolv Risdal
Petzold

Herber

Predsednik
Sekretara

v.d.

Shodno stavu 2 člana 51 Konvencije i stavu 2 pravila br. 53 Pravilnik Suda A, saglasna mišljenja sudija De Mejera i Ser Džon Frlenda proložena su ovoj presudi.

Paraf: R. R.

Paraf: H. P.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE DE MEJERA

"Interesima pravde" se obično zahteva da licu koje je "optuženo za krivično delo" pomaže advokat.

Bez pomoći te vrste jako malo ljudi je u stanju da "obrazloži" sopstveni "slučaj na odgovarajući način"⁶⁷ i da "pruži delotvoran doprinos postupku". Ovo važi za svaku fazu postupka, a posebno u višem stepenu. Mora dakle biti primećeno da je pravna pomoć neophodna, ne samo zato što je "od koristi za ... preispitivanje pravnih pitanja" u užem smislu, već takođe zato što je pravilno osigurati da se činjenice ustanove, razumeju i procene na pravno relevantan način. Teret dokazivanja da interesi pravde zahtevaju pravnu pomoć ne sme da bude prebačen na optuženo lice. Kako bi se ono lišilo te pomoći na ispravan način, ako se to lice nije pri punoj svesti i dobrovoljno odreklo pomoći, mora da se jasno i na uverljiv način dokaže da ta pomoć licu nije ni potrebna u datim okolnostima. U okolnostima posmatranog slučaja nisu postojali valjani razlozi za takvo izuzimanje.

SAGLASNO MIŠLJENJE SER DŽONA FRILENDA

1. Saglasio sam se sa ostalim sudijama da jeste postojalo kršenje stava 3 (c) člana 6, međutim rezonovanje koje me je dovelo do tog zaključka se u izvesnoj meri razlikuje od njihovog.

2. S jedne strane, materijal ponuđen sudu je po mom mišljenju dobro dokazao da je mogućnost da je g. Boner pretrpeo veliku nepravdu jer nije imao pravnog zastupnika u žalbenom postupku sasvim neznatna. Njegovi avokati i pravni zastupnici su shodno kodeksima struke odbili da nastave da ga zastupaju jer su bili mišljenja da žalba nije bila utemeljena; pored toga, Škotski odbor za pravnu pomoć je odbacio njegovu molbu za dodelu pravne pomoći u žalbenom postupku jer nije smatrao da postoji dovoljan osnov za žalbu. On je ipak iskoristio svoje neprikosnoveno pravo na žalbu koje pripada svakom licu osuđenom u Škotskoj za krivično delo. Sudije apelacionog suda su svakako puno pre rasprave dobile pismeni osnov za žalbu podnosioca na koji tužilac nije podneo nikakav odgovor, kao i ostatak dokumentacije o slučaju. Sudije bi unapred znale da podnosilac žalbe ne bi imao pravnog zastupnika. U prethodnom razmatranju slučaja kao i na samoj raspravi, sudije bi posebno pažljivo razmotrile da li bilo koji argument koji poteže, koliko god njegov nastup bio nestručan, ima određen pravni značaj. U skladu sa

dugogodišnjom tradicijom, posebno pažljivo bi nastojale da obezbede da on kao samostalan podnosilac žalbe dobije uljudan i pažljiv tretman i da ne bude stavljen u ponižavajući položaj zbog nepoznavanja pravne nauke. Zastupnik države, koji izgleda nije aktivno učestvovao u raspravi, bio bi dužan da skrene pažnju sudu o postojanju bilo kakvog bitnog argumenta koji mu je bio poznat a koji bi bio u korist podnosioca žalbe. Konačno, ukoliko bi sud u bilo kom trenutku zaključio da g. Boner ima bitan osnov za žalbu, shodno praksi uvedenoj nakon predmeta Grejndžer, sud bi odmah prekinuo raspravu i pravna pomoć bi bila dodeljena podnosiocu.

3. S druge strane, čak i da, kako verujem, nije ustanovljeno postojanje bilo kakve bitne nepravde, time se ne rešava problem pitanja da li, slovom stava 3 (c) člana 6, "interesi pravde" zahtevaju da g. Boneru bude dodeljena besplatna pravna pomoć u žalbenom postupku. Kako je ponovljeno tokom rasprave, ne samo da treba da bude učinjena pravda, već to mora da bude i pokazano. Žalba je pokrenula pravno pitanje u vezi sa primenom diskrecionih ovlašćenja sudije, a osuda g. Bonera dovela je do određivanja zatvorske presude u trajanju od osam godina. Što se tiče stava advokata i zastupnika g. Bonera i Odbora za pravnu pomoć o šansama da žalba uspe, advokati imaju pravo na suprotstavljena mišljenja; a i iz stava same države je bilo jasno da su postojali slučajevi kada je molba za pravnu pomoć odbijena a da je kasnije podnosilac žalbe zastupan pred apelacionim sudom, i to sa uspehom. Još važnije, država je imala zastupnika u žalbenom postupku (kao i svim sličnim slučajevima) koji je bio prisutan i time mogao da ponudi pravni argument na poziv suda. Doduše u ovom slučaju sud nije uputio takav poziv; ali to može da bude posledica toga što g. Boner nije imao pravnog zastupnika pa nije bio u stanju da ubedi sud da ima argument koji zahteva odgovor. Budući da žalba g. Bonera jeste pokretala određeno pravo pitanje, kao i da je zbog težine kazne koja mu je izrečena ulog za njega bio značajan, mišljenja sam da je činjenica da nije imao pravnog zastupnika na raspravi, na kojoj je bio prisutan zastupnik države, proizvela barem utisak nepravde.

4. Sve u svemu, zaključio sam da je "interese pravde" trebalo tumač ili tako da zahtevaju da mu za raspravu u žalbenom postupku bude dodeljena besplatna pravna pomoć, a da se u datim okolnostima nedodeljivanje te pomoći svelo na kršenje stava 3 člana 6.

Zahvaljujemo Kancelariji Saveta Evrope u Beogradu na ustupanju prevoda presuda Evropskog suda za ljudska prava za potrebe ove baze
Prevod preuzet iz knjige "ODABRANE presude I" / Evropski sud za ljudska prava; (urednik Vladan

**Joksimović; prevod Danica Kraljević, Predrag Sibinović ; stručna redakcija prevoda Tatjana Papić). - Beograd: Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2005 (Beograd: Dosije). ISBN 86-84437-27-6
CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd 347.951:341.645(4)**

@ 2011 - 2014. Врховни касациони суд